

zorla kaçırılmasını soruşturmadılar. Tutuklanmasından önce İç İşleri Bakanlığı'nda defalarca İslamcı dini grup al-Tabligh wa Daaoua ile ilişkileri üzerine sorguya çekildi.

İşkence ve diğer kötü muameleler

Polis karakollarında, tutuklama merkezlerinde ve İç İşleri Bakanlığı Devlet Güvenlik Bölümü'nde işkence ve diğer kötü muameleler yapıldığı iddiaları sürdü. Bazı tutuklular yasanın izin verdiği limitin ötesinde ve tutuklanma tarihleri polis tarafından bu durumu gizlemek için değiştirilerek tecrit altında tutuldu. Tutuklular tecritte tutulurken işkence ve diğer kötü muamelelere uğramak için daha fazla risk vardı. Ancak mahkemeler rutin olarak işkence iddialarını önemsemedi ve iddia sahiplerini işkence altında alındığı iddia edilen itiraflar temelinde mahkum etti. Şikayetler yapıldıktan sonra işkence iddialarına karşı resmi bir soruşturma yağdığı bilinmiyor ve güvenlik güçleri cezasızlık ortamında çalışmaya devam etti.

■ 2003 anti-terörizm yasası ile 2008 yılında dokuz değişik davadan toplam 29 yıl hapis cezasına mahkum edilen Ramzi Romdhani Nisan ayında Mornaguia Cezaevi'nde gardiyanlar tarafından işkence edildiğini veya kötü muameleyle uğradığını iddia etti. Aralık ayında Devlet Güvenlik Bölümü görevlilerince iki gün daha işkence yapıldığını söyledi. Ciddi göz yaraları vardı. Ağustos ayında Devlet Güvenlik Bölümüne nakledildi burada güvenlik görevlileri tarafından elektrik şoku, kollarından ve bacaklarından asılma, boynundan birkaç saniye asılma ve ölümlü tehdit edilerek işkence edildiğini iddia etti. Avukatı gene resmi bir şikayet dilekçesi verdi ama yetkililer bir soruşturma açmadılar.

Ölüm cezası

En az iki kişi ölüm cezasına mahkum edildi ama hiçbir ölüm cezası infazı gerçekleşmedi. Hükümet fiili bir moratoryum ile 1991'den beri infazları durdurdu ama mahkumlar ölüm cezası listesinde aileleri ve avukatları ile görüşmeden beklemeye devam ediyorlardı.

Uluslararası Af Örgütü ziyareti/raporları

■ Uluslararası Af Örgütü heyeti Tunus'u Eylül/Ekim ayında ziyaret etti ve insan hakları savunucuları, gazeteciler, mağdurlar ve aileleri ile görüştü.

■ Tunus: Muhalefetin düzenli olarak susturulmasından gelen başkanlık seçimlerine (MDE 30/013/2009)

■ Tunus: Güvenlik adına devam eden tacizler (MDE 30/010/2009)

■ Tunus'un "ekonomik mucizesi"nin arkası: eşitsizlik ve protestoların suçlu hale sokulması (MDE 30/003/2009)

TÜRKİYE

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Devlet başkanı:	Abdullah Gül
Hükümet başkanı:	Recep Tayyip Erdoğan
Ölüm cezası:	tüm suçlar için kaldırıldı
Nüfus:	74.8 milyon
Ortalama yaşam süresi beklentisi:	71.7 yıl
5 yaş altı ölüm oranı (e/k):	binde 36/27
Yetişkin okur yazarlık oranı:	yüzde 88.7

İnsan haklarının korunmasında fazla bir ilerleme kaydedilmedi. Hem işkence ve diğer kötü muameleler hem de ifade özgürlüğünü sınırlayan ceza davaları haberleri duyulmaya devam etti. Aşırı idari izleme ve hukuki taciz, insan hakları savunucularının meşru çalışmalarını zorlaştırdı. Birçok durumda insan haklarını ihlal ettiği iddia edilen devlet görevlileri etkili bir soruşturmaya uğramadı ve güvenlik güçleri görevlilerinin yargı önüne çıkarılabilmesi zor olmaya devam etti. Adil olmayan davalar sürdü; bu durum özellikle çocukların yetişkinlerle aynı şekilde yargılanmasında kullanılan anti-terör yasaları için geçerli oldu. Cezaevi sistemlerinde pek bir iyileşme olmadı ve uygun tıbbi tedaviye erişim çoğu zaman engellendi. Askerliğe karşı vicdani ret hakkını tanıma doğrultusunda ilerleme kaydedilmedi ve mültecilerle sığınma hakkı arayanların hakları ihlal edilmeye devam edildi. Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel bireyler hukuk önünde ve pratikte ayrımcılıkla karşılaştı ve şiddete maruz kalan kadınlar ve kız çocuklarının korunması yetersiz kaldı.

Arka plan

Ocak ayında devlet radyo ve televizyonunun Kürtçe yayın yapan yeni bir kanalı yayına başladı. Ancak, siyasi arenada ve çocuklar için kamu ve özel sektörde eğitiminde Türkçe'den başka dillerin kullanımının kısıtlanması sürdü.

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Mart ayında ilan etti ve ateşkes yıl sonunda hala devam etmekteydi. Ateşkeske

rağmen, Türk silahlı kuvvetleriyle silahlı çatışmalarda can kaybı oldu.

Mayıs ayında, Mardin'de Bilge/Zangirt köyünde silahlı bir saldırı sonucunda 44 kişi hayatını kaybetti. Resmî bir açıklamaya göre, saldırgan oldukları iddia edilenlerin çoğu köy korucuları (devletin PKK'ye karşı kullandığı paramiliter bir güç) idi. Öldürülenler arasında da korucular vardı. Sanıkların davası Eylül ayında başladı.

Haziran ayında Parlamento Suriye sınırında sayısı 600.000 olduğu tahmin edilen mayının temizlenmesini sağlayacak yasayı geçirdi. Yasa, Türkiye'nin başka yerlerindeki mayınlar ve Türkiye'nin bulundurduğu mayın stokları konularına çözüm getirmeyi amaçlıyordu.

Temmuz ayında, proje için ihracat kredisi garantisi vermiş olan üç AB devletinin bu kredileri geri çekmesi sonucunda, Dicle Nehri üzerindeki İlisu barajının inşaatı durduruldu. AB devletlerinin kararı, projenin, insan hakları garantileri dahil, kabul edilmiş standartlara uymayacağı hakkındaki kaygılarıydı. Barajın en az 55.000 kişiyi yerinden edeceği bekleniyordu.

Türkiye ve Ermenistan Ekim ayında ilişkileri normalleştirmeyi amaçlayan bir anlaşma imzaladı. Yıl sonunda anlaşma her iki parlamento tarafından onaylanmayı bekliyordu.

Kasım ayında, parlamento Kürt asıllı vatandaşların insan hakları kaygılarını ele almayı ve PKK ile çatışmaları sona erdirmeyi amaçlayan bir açılımı tartışmaya başladı. Hükümet, insan haklarını koruma doğrultusunda atılacak adımları belirledi, fakat bunların uygulanması için bir takvim belirlemedi.

Aralık ayında, Anayasa Mahkemesi, "devletin bağımsızlığı, toprağı ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne karşı faaliyetlerin odağı" olduğu gerekçesiyle Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılmasına karar verdi. Parti, örgütlenme özgürlüğü alanında uluslararası standartlara uymayan yasalar uyarınca kapatıldı.

İfade özgürlüğü

Şiddet içermeyen ama muhalif görüşler (özellikle silahlı kuvvetler hakkında veya Türkiye'de Kürtlerin ve Ermenilerin konumu hakkında eleştirel görüşler) ifade eden kişiler adli soruşturma ve yargılanma ile karşılaştı. Haklarında sıkça dava açılanlar arasında yazarlar, gazeteciler, Kürt siyasi aktivistleri ve insan hakları savunucuları vardı.

Bir dizi yasa, devletin ifade özgürlüğünü sınırlamasına izin verdi. İki yıla kadar hapis cezası olan Türk milletine hakaret (Ceza Kanunu'nun 301. maddesi) nedeniyle soruşturma ve davalar açılmaya devam etti, fakat bunların çoğuna Adalet Bakanlığı izin vermedi.

■ Ağustos ayında, savcılar Genelkurmay Başkanı adına gazeteci Mehmet Baransu aleyhine 301. Madde uyarınca dava açtılar. Dava konusu, hükümeti devirmeyi amaçladığı iddia edilen bir darbe planı hakkında Taraf gazetesinde yayınlanan bir yazıydı. Yıl sonunda soruşturmanın devam edebilmesi için gerekli izin henüz verilmemişti.

Vicdani retçiler ve onları destekleyenler aleyhinde Ceza Kanunu'nun 318. maddesi uyarınca mecburi askerliği reddetme hakkını kamu önünde beyan etme suçundan davalar açılmaya devam etti.

■ Mayıs ayında, İstanbul'da Oğuz Sönmez, Mehmet Atak, Gürşat Özdamar ve Serkan Bayrak aleyhine "halkı askerlikten soğutma" (318. Madde) suçlamasıyla açılan dava başladı. Sanıklar 2008 yılında vicdani retçi Mehmet Bal'ı açıkça desteklemişlerdi. Sanıkların dördü de beraat etti.

■ Sami Görendağ, Lezgin Botan ve Cüneyt Canış'ın, benzer protestolar sonrasında 318. madde uyarınca açılmış olan davası yılın sonunda devam ediyordu.

Anti terör yasaları kapsamında açılmış pek çok dava Türkiye'deki Kürt sorunu ile ilgili olarak ifade özgürlüğünü hedef aldı ve çoğu zaman hapis cezalarıyla sonuçlandı.

■ Nisan ayında, Demokratik Toplum Partisi üyesi ve Diyarbakır Belediye Başkanı olan Osman Baydemir, "yasadışı bir örgütün propagandasını yapmak"tan (Terörle Mücadele Yasası'nın 7/2 maddesi) suçlu bulundu. Baydemir, 2008 yılında Kuzey Irak'a yapılan bir sınır ötesi operasyona karşı gerçekleştirilen bir protesto eyleminde yaptığı konuşmayla ilgili olarak suçlanmaktaydı. Yıl sonunda temyiz süreci devam etmekteydi.

Muhalif görüşler ifade edenlere karşı kimliği belirsiz kişiler tarafından gönderilen şiddet tehditleri devam etti. Tehlikede olan bazı kişilere polis koruması sağlandı.

■ Eylül ayında, ırkçılık karşıtı DurDe kampanyası, Genelkurmay Başkanı hakkında suç duyurusunda bulunduktan sonra şiddet tehditleri içeren e-postalar aldı.

Yetkililer keyfi idari kararlar ve mahkeme kararlarıyla, çok zaman gerekçe belirtmeden, internet sitelerini kapattılar.

İnsan hakları savunucuları

İnsan hakları savunucuları hakkında, insan hakları ihlallerini izleme ve raporlama alanlarındaki meşru çalışmaları nedeniyle davalar açıldı. Bazı önde gelen kişiler hakkında düzenli olarak davalar açıldı. Yetkililer tarafından aşırı ölçüde idari izleme vardı ve bazı durumlarda hukuki süreçler insan hakları kurumlarını kapatmak için kullanıldı.

■ İnsan Hakları Derneği (İHD) Adana şube başkanı Ethem Açıkalin hakkında, insan hakları savunucusu olarak yaptığı çalışmalar nedeniyle açılmış yedi dava bulunuyor. Ekim ayında, Açıkalin "halk arasında husumet ve nefreti kışkırtmak" nedeniyle suçlu bulundu ve 2008 yılında protesto eylemlerine katılan çocukların hapsedilmesini ve eylemlere katıldığı ileri sürülen çocukların ailelerinin yeşil kartlarının iptal edilmesini eleştirdiği için üç yıl hapse mahkum edildi. Yıl sonunda temyiz süreci devam etmekteydi.

■ Aralık ayında, İHD Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır şube başkanı Muharrem Erbey, PKK'nin bir kurumu olduğu iddia edilen Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) üyesi olduğu şüphesiyle tutuklandı. Polis Erbey'i İHD ile ilgili olarak yaptığı çalışmalar hakkında sorguladı ve iddiaya göre İHD Diyarbakır ofisinden insan hakları ihlalleriyle ilgili veriler el koydu. Yıl sonunda Erbey davanın başlamasını beklerken gözaltında bulunuyordu.

İşkence ve diğer kötü muameleler

İşkence ve diğer kötü muameleler hakkında haberler alınmaya devam etti ve olayların birçoğu resmi gözaltı mekanları dışında gerçekleşiyordu. Adı suç sanıkları da, siyasi suç sanıkları da kötü muamele görebiliyordu.

■ Ocak ayında, Engin Çeber'in 2008 yılı Ekim ayında gözaltında ölmesi ile ilgili olarak polis memurları ve cezaevi gardiyanları dahil 60 devlet görevlisinin mahkemesi İstanbul'da başladı. Sanıklardan bazıları işkence yapmakla suçlanıyordu. Yıl sonunda mahkeme devam etmekteydi.

■ Ekim ayında, Resul İlçin Şırnak'ta gözaltına alındıktan sonra kafasındaki yaralar nedeniyle öldü. Resmi soruşturma henüz başlamadan, Valilik, İlçin'in ölümünün kötü muameleden kaynaklanmadığını belirtti.

Cezasızlık

Devlet görevlileri tarafından insan haklarının ihlal edildiği iddialarının soruşturulması büyük ölçüde

etkisiz oldu ve görevlilerin adalete önüne çıkarılması olasılığı düşüktü. Yıl içinde, bağımsız bir insan hakları mekanizması veya gözaltı mekanlarının bağımsız olarak izlenmesi uygulamaya sokulmadı.

Ocak ayında, Meclis'in İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 2003 - 2008 yılları arasında İstanbul'da kolluk kuvvetleri görevlilerinin yargılanmasıyla ilgili raporunu verdi. Komisyon'un bulgularına göre, 432 görevliye karşı açılan 35 ceza davası tek bir mahkumiyetle sonuçlanmadı. Haziran ayında, Ceza Muhakemesi Kanunu değiştirilerek askeri görevlilerin sivil mahkemelerde yargılanması mümkün hale getirildi.

■ Ekim ayında, Yargıtay, Siirt'te ölümlü sonuçlanan bir vurulma olayından sonra mahkemeye verilen bir jandarmanın ceza almamasına karar verdi. Vurulma olayı, subayın aracına silahsız sivil tarafından taş atılması ve sloganlar bağırılması sırasında gerçekleşmişti. Mahkeme, öldürme olayının orantısız olduğunu kaydetmesine rağmen, "fiili saldırının ağırlığı..., uyarılara karşı artarak devam etmesi ile bölgenin özellikleri" nedeniyle subayın beraat etmesine karar verdi.

■ Eylül ayında, Ceylan Önkol adında bir kız çocuğu Lice'deki evinin yakınlarında bir patlamada öldü. Tanıklar, Önkol'un Tapantepe jandarma karakolunun yakınlarında hayvan otlattığını ve patlamadan hemen önce bir havan topu sesi duyduklarını söyledi. Ne tam bir otopsi ne de zamanında bir suç mekanı incelemesi yapıldı. Yetkililer, "güvenlik nedenleriyle" ölüm yerini ölümden üç gün sonrasına kadar ziyaret edemediklerini belirtti.

■ İddiaya göre devletle bağlantılı aşırı milliyetçi bir ağ olan Ergenekon'un davası devam etti. Sanıklar arasında silahlı kuvvetlerin hem muvazzaf hem emekli üst düzey görevlileri bulunuyordu. Mahkeme, Mart ayında ikinci iddianameyi, Eylül ayında üçüncü iddianameyi kabul etti. Ancak dava, iddia konusu olan insan hakları ihlallerini kapsayacak şekilde genişletilmedi.

Cezaevi koşulları

Cezaevine nakil sırasında kötü muamele iddiaları süregeldi ve bazı durumlarda tutukluların uygun tıbbi tedaviye erişimi engellendi.

■ Nisan ayında, üç yıllık bir ceza ile cezaevinde bulunan Emrah Aışan, tıbbi nedenlerle serbest bırakılma başvurusunda bulundu. Başvuru belgelerine, tıbbi durumunun cezaevinde bulunduğu sürece tedavi edilemeyeceğini belirten tıbbi raporlar

dahildi. Raporlar cezaevinde bulunduğu sürede sağlık durumunun önemli ölçüde kötüleştiğini ve felç olduğunu ve tıbbi yardım bakımına bağımlı olduğunu gösteriyordu. Yıl sonunda Alişan hala cezaevindeydi.

Mahkumların başka mahkumlarla biraraya gelme hakkı çoğu zaman uygulanmadı.

■ Kasım ayında, beş mahkum PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 10 yıldır tecrit koşullarında bulunduğu İmralı'daki yüksek güvenlikli cezaevine sevk edildi. Altı mahkumun, Türkiye'deki tüm yüksek güvenlikli cezaevleri için geçerli olan kurallar uyarınca haftada 10 saate kadar birbirleriyle görüşebileceği ilan edildi.

Bazı durumlarda, çocuklar cezaevlerinde yetişkinlerle beraber bulunduruldu ve genel olarak çocuklara uygulanan cezaevi rejimleri yetişkinlerinkinden farklı değildi. Özellikle, çocuk mahkumların eğitimlerine devam edebilmesini sağlayacak bir uygulama yoktu.

Adil olmayan yargılamalar

Uzun süren ve adil olmayan davalar, özellikle terörle mücadele yasaları uyarınca yargılanan sanıkların durumunda, süregeldi. Çocuklar yetişkinlerle aynı prosedürler altında yargılandı ve bazen şiddet kullanıldığı iddia edilen gösterilere katıldıkları gerekçesiyle, kanıtlanmamış ve güvenilir deliller temelinde ve adil olmayan yasalar uyarınca mahkum edildi.

■ Mart ayında, 14 yaşında olan A.Y. "terör örgütünün propagandasını yapmak" ve "terör örgütüne üye olmak" suçlarından mahkum oldu. İddiaya göre, 2008 yılının Ekim ayında bir gösteriye katılmıştı. A.Y., üç yıl bir ay 15 gün hapse mahkum oldu. Yıl sonunda temyiz süreci devam ediyordu.

Düşünce mahkumları – vicdani retçiler

Vicdani ret yasak olup sivil alternatifler mevcut değildi. Vicdani retçilerin tekrar eden bir şekilde yargılanmasını ve mahkum edilmesini mümkün kılan yasalar hala yürürlükteydi.

■ Aralık ayında, Enver Aydemir askerlik yapmayı reddettiği için İstanbul'da tekrar tutuklandı. Avukatına, Maltepe Askeri Cezaevi'nde sürekli dayağa maruz kaldığını söyledi. Yıl sonunda, emre itaatsizlikte ısrar ve firar suçlamasıyla dava öncesi gözaltında bulunuyordu.

■ Kasım ayında, üç asker 2008 Haziran ayında vicdani retçi Mehmet Bal'a dayak atma suçundan mahkum oldu ve üç ay 10 gün hapis cezasına mahkum edildi. Üç asker ve Bal, Hasdal askeri cezaevinde mahkum

idiler. Ne Mehmet Bal'a saldıрма emrini verdiği iddia edilen subay ne de cezaevinin başka herhangi bir görevlisi yargılanmadı.

Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel bireylerin hakları

İnsanlara karşı cinsel eğilimleri ve cinsel kimlikleri temelinde hukuksal ve pratik ayrımcılık devam etti. Beş transgender kadın öldürüldü ve bunlardan sadece birinin sonucunda bir mahkumiyet gerçekleşti.

■ 2008 yılında vurularak öldürülen ve eşcinsel "namus" cinayeti olduğundan kuşkuyla gey Ahmet Yıldız'ın babasının yargılandığı dava Ocak ayında başladı. Ahmet Yıldız daha önce akrabalarından tehdit aldığını belirtmişti. Babası tutuklanmadı ve dava babasının katılımı olmadan başladı.

■ Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBT) bireylerin haklarını destekleyen Lambda İstanbul Derneği, Ocak ayında Yargıtay'da kapatılma kararına karşı temyiz davasını kazandı. Ancak, Yargıtay kararı, LGBT örgütlerinin "başkalarının lezbiyen, gey, biseksüel, travesti veya transseksüel olmalarını özendirmek" nedeniyle kapatılabilme olanağını açık bıraktı.

■ Ekim ayında, İzmir Valiliği'nin "tüzüğü Türk ahlak değerlerini ve aile yapısını" ihlal ettiği şikayeti üzerine savcılar Siyah Pembe Üçgen adlı LGBT dayanışma örgütünün kapatmaya çalıştı.

Mülteciler ve sığınmalar

Mülteci statüsü almış kişiler, kayıtlı sığınma alan ve korunmaya ihtiyacı olan başka kişilerin sığınma prosedürlerine erişimi keyfi bir şekilde engellendi ve bazen gözaltına alındılar. Bazıları, zulüm görmeleri tehlikesi olan ülkelere geri gönderildi.

■ Eylül ayında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Türkiye'ye karşı Abdolkhani ve Karimnia'nın açtığı* davada sığınmacıların yasadışı bir şekilde bir yıldan fazla süreyle gözaltında tutulduğuna karar verdi. Söz konusu kişiler Ekim ayında serbest bırakıldı, ama benzer koşullarda gözaltına alınmış olan pek çok başkaları hala gözaltındaydı ve AİHM kararında yasadışı olduğu belirtilen hüküm hala yürürlükteydi.

Kadın ve kız çocuklarına karşı şiddet

Aile içi şiddete maruz kalmış kadınlar için sığınma evi sayısı son derece yetersizdi ve yerel yasaların gerektirdiği 50.000 kişilik her yerleşim yerinde bir sığınma evi düzeyinin çok altındaydı. Eylül ayında,

şiddete maruz kalmış kişileri koruma doğrultusunda devlet kurumları arasında daha fazla işbirliğini kolaylaştırmak üzere bir hükümet protokolü imzalandı.

■ Haziran ayında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Türkiye'ye karşı Opuz*'un açtığı davada yetkililerin başvuran kişiyi ve annesini şiddete karşı koruma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olduğuna karar verdi. AİHM, yaşam hakkının ve işkence ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verdi. Devletin (isteyerek olmasa da) kadınları aile içi şiddete karşı korumamış olmasının, kadınların yasalar tarafından eşit olarak korunma hakkını ihlal ettiğine ve Türkiye'de genel ve ayrımcı hukuksal pasifliğin evde şiddet için uygun bir ortam yarattığına hükmetti.

Uluslararası Af Örgütü ziyaretleri/ raporları

🗉 Uluslararası Af Örgütü heyeti, Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Temmuz, Ağustos ve Ekim aylarında Türkiye'yi ziyaret etti ve bu ziyaretlerden bazıları dava gözlemleme amacıyla yapıldı.

🗉 Türkiye: İki Arada Bir Derede – Türkiye'deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor (EUR 44/001/2009)

🗉 Türkiye: Almanya, İsviçre ve Avusturya hükümetleri, Türkiye'nin insan haklarını tehlikeye atan İlisu Barajı projesinden desteklerini çekti (EUR 44/004/2009)

🗉 Türkiye: BM Evrensel Periyodik Değerlendirme – İnsan Hakları Konseyi'nin UPR Çalışma Grubu'nun sekizinci oturumu, Mayıs 2010 (EUR 44/005/2009)

🗉 Türkiye: Uluslararası Af Örgütü 10 yıl tecridin ardından Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarının iyileştirilmesini olumlu karşılıyor (EUR 44/006/2009)

🗉 Türkiye: Anayasa Mahkemesi, Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılmasına hükmetti (EUR 44/007/2009)

TÜRKMENİSTAN

TÜRKMENİSTAN

Devlet ve hükümet başkanı: **Gurbanguly Berdimukhamedov**

Ölüm cezası: **tüm suçlar için kaldırıldı**

Nüfus: **5.1 milyon**

Ortalama yaşam süresi beklentisi: **64.6 yıl**

5 yaş altı ölüm oranı (e/k): **binde 72/56**

Yetişkin okur yazarlık oranı: **yüzde 99.5**

2002 yılındaki onlarca zorla kaybedilme mağdurunun nerede olduğunun bilinmezliği sürdü. Düşünce

mahkumları barışçı bir biçimde inançlarını ifade ettikleri için mahkum edilmeye devam edildi. İfade, örgütlenme ve din özgürlüğü üzerindeki sınırlamalar sürdü.

Zorla kaybedilmeler

Yetkililer, 2002 yılının Kasım ayında Başkan Saparmurad Niyazova yapıldığı iddia edilen saldırıdan sonra tutuklanan ve mahkum edilen onlarca kişinin nerede olduğu konusunda yakınlarına ve halka bilgi vermeme tutumunu devam ettirdi. Yakınlarının çeşitli hükümet görevlilerine yazdığı mektuplar cevapsız kalmaya devam etti.

■ Eski Başkan Saparmurad Niyazov döneminde Dış İşleri Bakanı olan Boris Shikhmuradov'un nerede olduğunun bilinmemesi devam etti. Aralık 2002 yılında kapalı bir mahkemede 25 yıl hapis cezasına mahkum edildi ve ertesi günü cezası daha sonra 2008 yılında lağvedilen Halk Konseyi tarafından ömür boyu hapis cezasına çevrildi. O zamandan beri Boris Shikhmuradov'un ailesi kendisinden hiçbir haber alamadı. Karısı sürekli olarak hükümet görevlilerine yazdı ama hiçbir yanıt alamadı. 2007 yılının Eylül ayında Başkan Berdimukhamedov ABD'de Columbia Üniversitesi'ne yaptığı bir ziyarette Shikhmuradov yaşadığı konusunda "pozitif" olduğunu söyledi. Bu açıklama ömür boyu hapis cezası verilmesinden sonra kaderi hakkındaki tek bilgi olmaya devam etti.

Muhalefete baskı

Bütün basılı ve elektronik medya devlet kontrolünde kalmaya devam etti. Yetkililer sürgündeki muhaliflerin çalıştırdığı internet sitelerini bloke etmeyi sürdürdü. Yabancı bağımsız gazeteler için çalışan gazeteciler yasa uygulayıcılar ve gizli servis tarafından taciz edilmeye devam etti. Yetkililer sürgündeki muhaliflerin ailelerine ülkeyi terk etmesi yasaklananlar için hazırlanan "kara listeye" alarak baskı yapmaya devam etti.

■ Radio Free Europe/Radio Liberty News Service'in (RFE/RL) Lebap vilayetindeki muhabiri Osmankuly Khallyev RFE/RL'nin Türkmen servisinde çalıştığı için yerel hükümet görevlilerinin tacizlerinden muzdarip olmaya devam etti. Ocak ayında 2008 yılının Aralık ayındaki seçimler hakkında yaptığı haberlerden dolayı ev hapsine alındı. RFE/RL'ye bu kurumla olan ilişkisinden dolayı oğlunun, kızının ve gelininin ceza olarak işlerinden atıldığını söyledi. Yerel savcılığa şikayet etti ama hiçbir cevap alamadı.